

Sygn.akt III AUa 480/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 lutego 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Barbara Orechwa-Zawadzka

Sędziowie: Sławomir Bagiński

Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 19 lutego 2020 r. w B.

sprawy z odwołania M. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o uchylenie decyzji i ponowne przeliczenie świadczenia

na skutek apelacji wnioskodawczyni M. Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 czerwca 2019 r. sygn. akt III U 393/19

I. zmienia zaskarżony wyrok o tyle, że zobowiązuje Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. do wydania w terminie 30 dni decyzji w sprawie z wniosku M. Z. z dnia 29 marca 2019 roku o przeliczenie świadczenia w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 roku P 20/16 w trybie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2018 poz. 1270 j.t.), a w pozostałym zakresie apelację oddala;

II. nie stwierdza rażącego naruszenia prawa przez organ rentowy.

Bożena Szponar – Jarocka Barbara Orechwa-Zawadzka Sławomir Bagiński

Sygn. akt III AUa 480/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w B. decyzją z 17 kwietnia 2019 r. odmówił M. Z. uchylenia decyzji z 26 marca 2013 r. i stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa. Organ rentowy powołał się na art. 146 § 1 i art. 151 § 2 k.p.a. oraz wskazał, że od dnia doręczenia M. Z. decyzji z 26 marca 2013 r. upłynęło pięć lat.

W odwołaniu od tej decyzji M. Z. powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/16) i wniosła o przeliczenie emerytury.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Suwałkach wyrokiem z 27 czerwca 2019 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. Z. (urodzona (...)) decyzją z 14 stycznia 2008 r. nabyła prawo do wcześniejszej emerytury od 24 lutego 2008 r. Kolejnymi decyzjami przeliczano świadczenie w związku ze zmianą stażu ubezpieczeniowego lub waloryzacją. Decyzją z 26 marca 2013 r. przyznano odwołującej prawo do emerytury od osiągnięcia wieku emerytalnego, tj. od 24 marca 2013 r. Wysokość emerytury w powszechnym wieku emerytalnym została ustalona na podstawie art. 26 w zw. z art. 25 ust. 1b Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a podstawa obliczenia świadczenia – pomniejszona o kwoty wypłaconej emerytury wcześniejszej. Tak ustalana emerytura została zawieszona, ponieważ była świadczeniem mniej korzystnym. Z tego względu wypłacano emeryturę wcześniejszą. 29 marca 2019 r. M. Z. wystąpiła z wnioskiem o ponowne ustalenie wysokości emerytury zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. Postanowieniem z 17 kwietnia 2019 r. organ rentowy wznowił postępowanie w sprawie zakończonej decyzją z 26 marca 2013 r., natomiast zaskarżoną decyzją odmówił uchylecia decyzji z 26 marca 2013 r. i jednocześnie stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. art. 25 ust. 1b Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1270 oraz z 2019 r. poz. 39) w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r. w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w (...) r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP. Sąd Okręgowy wskazał, że skutkiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/19) jest prawo wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji RP dla wszystkich kobiet objętych zakresem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Przepis ten otwiera drogę do sanacji konstytucyjności sytuacji prawnych, w których zastosowanie art. 25 ust. 1b Ustawy o emeryturach i renach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wywołało konsekwencje zakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny. Z powszechnego charakteru wyroków Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w art. 190 ust. 1 Konstytucji RP i utraty mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu, wynika, że możliwość rozstrzygnięcia sprawy z pominięciem derogowanego przepisu odnosi się zasadniczo do wszystkich spraw, w których niekonstytucyjny przepis był podstawą orzeczenia o prawach osób uprawnionych, bez względu na to, kto i w jakim trybie zwrócił się do Trybunału z odpowiednim żądaniem. Pojęcie wznowienia postępowania, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP ma szersze znaczenie niż pojęcie wznowienia w sensie technicznym, przewidziane w odpowiednich procedurach regulowanych w ustawach i obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne stojące do dyspozycji stron, organów i sądów, których wykorzystanie umożliwia przywrócenie stanu konstytucyjności orzeczeń. Wskazał również, że przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają jednak specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytur kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku Trybunału Konstytucyjnego w konkretnych wypadkach. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego w celu zagwarantowania jednolitych zasad zwrotu świadczeń należnych uprawnionym ustawodawca powinien wprowadzić odpowiednie regulacje w tym zakresie, natomiast niewydanie takiej regulacji przez ustawodawcę nie zamyka drogi do wznowienia postępowania. Oznacza to również, że do czasu wydania takiej regulacji osoby uprawnione mogą występować z wnioskami o wznowienie postępowania.

Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołująca zachowała jednomiesięczny termin, o jakim mowa w art. 145 § 1 i § 2 k.p.a., do złożenia skargi o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organu rentowego, ale upłynęło 5 lat od doręczenia jej decyzji o przyznaniu jej prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym. Sąd uznał zatem, że decyzja była właściwa. Wskazał też, że w przypadku odwołującej i innych emerytek, które obejmuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. i które przekroczyły 5-letni okres na złożenie wniosku o wznowienie postępowania, nie jest możliwe zastosowanie innej konstrukcji wznowienia postępowania, która czyniłaby zadość ich żądaniu. Kierując się wytycznymi Trybunału Konstytucyjnego, Sąd rozważał możliwości rozpoznania wniosku odwołującej w trybie art. 114 ust. 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Podkreślił, że sytuacja odwołującej – z racji na uchybie terminowi 5 lat od doręczenia decyzji ustalającej jej prawo do emerytury powszechnej – nie była przez nią zawiniona, ale Trybunał Konstytucyjny, stwierdzając niekonstytucyjność

zaskarżonego przepisu, w zakresie w jakim dotyczy kobiet urodzonych w (...) r., które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie zakwestionował możliwości stosowania określonego w nim mechanizmu potrącania pobranych wcześniejszych emerytur w stosunku do pozostałych osób. Sąd Okręgowy wskazał, że instytucja przewidziana w art. 114 ust. 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest wznowieniem postępowania sensu stricto, lecz co najwyżej „swoistym wznowieniem postępowania” (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2003 r., III UZP 5/03, OSNP 2003, nr 18, por. 442 i orzecznictwo tam powołane), ma szerszy charakter niż wznowienie postępowania i nieco odmienne od niego przesłanki. Z istoty swej służy też innym celom, pozwalając ponownie ustalić prawo do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokość przy wykorzystaniu mniej rygorystycznych podstaw niż określone w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego podstawy wznowienia takiego postępowania. Nie jest też ograniczona jakimkolwiek terminem. Co jednak szczególnie istotne, orzeczenie, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, stanowi samodzielną i szczególną podstawę wznowienia postępowania wymienioną *expressis verbis* w przepisach regulujących postępowanie zarówno sądowe (art. 401¹ k.p.c. i art. 540 § 2 k.p.k.), jak i administracyjne (art. 145a k.p.a.). Stosownie do art. 124 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu w sprawach o świadczenia określone w powołanej ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Sąd wskazał zatem, że art. 145a k.p.a. jest przepisem, na podstawie którego może dojść do wzruszenia decyzji organu rentowego wydanej na podstawie aktu normatywnego uznanego orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją RP. Sąd powołał się w tym zakresie na postanowienie Sądu Najwyższego z 23 sierpnia 2018 r. oraz wyrok Sądu Najwyższego z 17 maja 2017 r. (III UK 117/16).

Sąd Okręgowy wskazał, że wznowienie postępowania, które czyni zadość wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r., powinno skutkować unieważnieniem decyzji, którą przyznano odwołującej prawo do emerytury powszechnej i jednocześnie ustalono jej wysokość, przy uwzględnieniu niekonstytucyjnego przepisu. Inaczej rzecz ujmując, ustalenie wysokości emerytury powszechnej bez potrącania kwoty wypłaconej emerytury wcześniejszej. Taką możliwość daje zastosowanie wznowienia postępowania w trybie administracyjnym. Konsekwencją orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na którego podstawie zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, wynikająca z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, jest to, że orzeczenie to stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, na której podstawie została wydana decyzja ustalająca odwołującej prawo do emerytury powszechnej, jej wysokość i jednocześnie wstrzymująca jej wypłatę (bo była świadczeniem mniej korzystnym w stosunku do emerytury wcześniejszej), nie zawiera odpowiedniej regulacji określającej wprost zasady i tryb postępowania w przypadku orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu ustawy. Sąd Okręgowy powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w postanowieniu z 10 stycznia 2014 r. (III UZP 3/13), że nie jest uprawnione rozważanie zastosowania w takiej sytuacji art. 114 ust. 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość, ponieważ art. 190 ust. 4 Konstytucji RP wyraźnie odsyła w przypadku w nim określonym do przepisów określających zasady i tryb wznowienia postępowania. Wznowienie w tym kontekście oznacza prawo do skorzystania ze środków proceduralnych zmierzających do wydania w zakończonej sprawie nowego rozstrzygnięcia, opartego na stanie prawnym ukształtowanym po wejściu w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2006 r., SK 60/05). Zdaniem Sądu zalecenia Trybunału Konstytucyjnego, który pozostawił „znacznym marginesem dowolności” sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku w sprawie P 20/16, nie może skutkować rozszerzeniem katalogu okoliczności, czy też zdarzeń, które stanowią podstawę do wznowienia postępowania w trybie art. 114 ust. 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w sytuacji

gdy istnieje podstawa prawna do wznowienia postępowania w związku z orzeczeniem o niekonstytucyjności danej normy prawnej.

Sąd Okręgowy wskazał, że art. 25 ust. 1b Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie został wyrugowany z obrotu prawnego, a zasada potrącenia nie została zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny. Przepis ten został uznany za niekonstytucyjny w stosunku do pewnej grupy kobiet w określonym stanie faktycznym (data urodzenia i ustalone prawo do wcześniejszej emerytury). Przepisy te nie budziły wątpliwości interpretacyjnych i bez wątpienia korzystały z domniemania konstytucyjności aż do chwili uznania ich przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją RP. Sąd uznał zatem, że decyzja taka nie może też być uznana za bezprawną, gdyż podstawa prawna do jej wydania odpadła dopiero po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Decyzja taka stanowi przypadek, w którym opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2014 r., III UZP 3/13).

Sąd wskazał również, że została podjęta inicjatywa ustawodawcza (druk Senacki nr (...)), która ma na celu dostosowanie systemu prawa do istoty wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (Nr druku (...)).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

M. Z. złożyła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając wyrok w całości. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego, poprzez niezastosowanie art. 114 ust. 1 pkt 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku oraz przyznanie jej emerytury z zastosowaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/16).

Sąd Apelacyjny ustalił i rozważył:

Apelacja była częściowo zasadna.

Stan faktyczny rozpoznawanej sprawy nie był sporny. Wynikało z niego, że 29 marca 2019 r. M. Z. złożyła do organu rentowego wniosek o przeliczenie świadczenia emerytalnego zgodnie z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/16). Organ rentowy potraktował ten wniosek jako skargę o wznowienie postępowania, a następnie wznowił na podstawie art. 145a Kodeksu postępowania administracyjnego (zwanego dalej „k.p.a.”) postępowanie w sprawie zakończonej decyzją z 26 marca 2013 r., którą przyznano odwołującej prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym i obliczono wysokość emerytury, pomniejszając podstawę obliczenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur. Po wznowieniu postępowania organ rentowy wydał zaskarżoną w sprawie decyzję z 17 kwietnia 2019 r. W decyzji tej organ rentowy odmówił M. Z. uchylecia decyzji z 26 marca 2013 r. i stwierdził wydanie tej decyzji z naruszeniem prawa. Taka decyzja wyznaczała więc zakres i przedmiot postępowania sądowego oraz wydanego w jego następstwie wyroku.

Niewątpliwie problem prawny, który wystąpił w sprawie, a który skłonił Sąd Okręgowy do oddalenia odwołania M. Z. od decyzji z 17 kwietnia 2019 r., powstał w wyniku wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 6 marca 2019 r. (P 20/16), w którym orzeczono, że art. 25 ust. 1b Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zwanej dalej „ustawą emerytalną”) w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w (...) r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrok ten został opublikowany w Dzienniku Ustaw 21 marca 2019 r. Od tego dnia wszedł więc w życie i wywołał skutek w postaci niemożności stosowania tego przepisu przez sądy oraz inne organy także w odniesieniu do stanów faktycznych sprzed ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Nie oznacza to jednak automatycznego pozbawienia mocy obowiązującej decyzji wydanych z uwzględnieniem uchylonego przez Trybunał Konstytucyjny przepisu. Konieczne jest bowiem zainicjowanie odpowiedniego postępowania zmierzającego do wzruszenia decyzji wydanej na podstawie przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją RP. Wynika to z art. 190 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało

wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Trybunał Konstytucyjny, stwierdzając niekonstytucyjność zaskarżonego przepisu w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w (...) r., które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, nie zakwestionował możliwości stosowania określonego w nim mechanizmu potrącania w stosunku do pozostałych osób. Skutkiem niniejszego wyroku jest prawo wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji RP dla wszystkich kobiet objętych zakresem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Przepis ten otwiera drogę do sanacji konstytucyjności sytuacji prawnych, w których zastosowanie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej wywołało konsekwencje zakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny. Z powszechnego charakteru wyroków Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w art. 190 ust. 1 Konstytucji RP i utraty mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu (art. 190 ust. 3 Konstytucji RP), wynika, że możliwość rozstrzygnięcia sprawy z pominięciem derogowanego przepisu odnosi się zasadniczo do wszystkich spraw, w których niekonstytucyjny przepis był podstawą orzeczenia o prawach osób uprawnionych, bez względu na to, kto i w jakim trybie zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z odpowiednim żądaniem. Pojęcie „wznowienia postępowania”, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP ma szersze znaczenie niż pojęcie „wznowienia” w sensie technicznym, przewidziane w odpowiednich procedurach regulowanych w ustawach i obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne stojące do dyspozycji stron, organów i sądów, wykorzystanie których umożliwi przywrócenie stanu konstytucyjności orzeczeń (zob. np. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 14 kwietnia 2004 r., SK 32/01).

Prawo sanacji konstytucyjności może być zrealizowane w dwojakim trybie. Postępowania zakończone wydaniem wyroku przez sądy pracy i ubezpieczeń społecznych mogą być wznowione na podstawie art. 401¹ Ustawy z 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.), natomiast osobom, które nie odwołały się od decyzji wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przysługuje wznowienie postępowania na podstawie art. 145a Ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096, ze zm.) w związku z art. 124 ustawy emerytalnej. Wznowienie w tym kontekście oznacza prawo do skorzystania ze środków proceduralnych zmierzających do wydania w zakończonej sprawie nowego rozstrzygnięcia, opartego na stanie prawnym ukształtowanym po wejściu w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2006 r., SK 60/05). Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 6 marca 2019 r. (P 20/16), wymienione przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają jednak specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytur kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej. Pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku Trybunału Konstytucyjnego w konkretnych wypadkach.

Specyfika spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych wyraża się między innym tym, że związanie sądu i organu rentowego ostateczną decyzją administracyjną nie ma charakteru bezwzględnie. Istnieje możliwość dokonania ponownych ustaleń warunkujących prawo lub wysokość przyznanego wcześniej świadczenia. Podstawę do tego zawiera art. 114 ust. 1 Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.), który na gruncie ubezpieczeń społecznych daje podstawy do ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości, jeżeli zostaną spełnione warunki określone w tym przepisie. Niewątpliwie instytucja przewidziana w art. 114 ust. 1 Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie jest wznowieniem postępowania sensu stricto, lecz co najwyżej „swoistym wznowieniem postępowania”. Instytucja ta ma szerszy charakter niż wznowienie postępowania i nieco odmienne od niego przesłanki. Z istoty swej służy też innym celom, pozwalając ponownie ustalić prawo do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokość przy wykorzystaniu mniej rygorystycznych podstaw niż określone w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego podstawy wznowienia takiego postępowania. Niemniej jednak jest szczególną instytucją w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, która umożliwia ponowne rozpatrzenie prawa do świadczeń emerytalno-rentowych lub ich wysokości, mimo istnienia w obrocie prawnym prawomocnej decyzji organu

rentowego. Z uwagi zatem na specyfikę postępowań w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, zdaniem Sądu Apelacyjnego, należało również rozważyć możliwość zastosowania art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej jako jedną z form „wznowienia” postępowania zakończonego decyzją organu rentowego. W wyroku z 3 grudnia 2019 r., wydanym w sprawie o sygnaturze akt III AUa 683/19, Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyjaśnił zasadność zastosowania art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej przy ocenie żądań osoby ubezpieczonej powołującej się na korzystny dla niej wyrok Trybunału Konstytucyjnego, a także to, dlaczego wyrok Trybunału Konstytucyjnego korzystny dla osoby ubezpieczonej może stanowić okoliczność uzasadniającą wznowienie postępowania na podstawie art. 114 ustawy emerytalnej. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela to stanowisko.

Zawarte w skierowanym do ZUS wniosku z 29 marca 2019 r. żądanie odwołującej o przeliczenie świadczenia emerytalnego w związku z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 6 marca 2019 r. (P 20/16) było bardzo ogólnie sformułowane. ZUS rozpatrzył wniosek pod kątem spełnienia przesłanek do wznowienia postępowania na podstawie art. 145a kodeksu postępowania administracyjnego i wznowił postępowanie w sprawie zakończonej decyzją z 26 marca 2013 r., którą przyznano odwołującej prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym i obliczono wysokość emerytury, pomniejszając podstawę obliczenia emerytury o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur. Następnie decyzją z 17 kwietnia 2019 r. odmówił uchylenia decyzji z 26 marca 2013 r. i stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa, powołując się na art. 146 § 1 w zw. z art. 151 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego. W tym zakresie organ rentowy właściwie rozpoznał żądanie odwołującej. O ile bowiem odwołująca złożyła wniosek o przeliczenie emerytury z uwzględnieniem stanowiska zawartego w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/16) w terminie miesiąca od ogłoszenia tego wyroku, jak tego wymaga art. 145a § 2 k.p.a., to jednak od momentu doręczenia jej decyzji z 26 marca 2013 r. (przyznającej prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnej emerytury z zastosowaniem art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej), upłynęło 5 lat, o których mowa w art. 146 § 1 k.p.a. Z tego względu organ rentowy nie mógł – na podstawie art. 151 § 1 pkt 2 k.p.a. – uchylić kwestionowanej decyzji z 26 marca 2013 r. i wydać nowej decyzji rozstrzygającej o istocie sprawy. W rezultacie decyzja organu rentowego odmawiająca uchylenia decyzji z 26 marca 2013 r. i stwierdzająca wydanie jej z naruszeniem prawa była właściwa.

Niemniej jednak – zdaniem Sądu Apelacyjnego – organ rentowy jako profesjonalny organ zajmujący się ustalaniem prawa do świadczeń emerytalnych i ich wysokości powinien szerzej rozpatrzyć żądanie odwołującej niż tylko w zakresie art. 145a i art. 146 § 1 w zw. z art. 151 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego. Powinien wziąć pod uwagę każdy możliwy sposób rozpatrzenia zgłoszonego żądania, w tym również w trybie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Organ rentowy nie ustosunkował się do żądania odwołującej w tym zakresie, dlatego zdaniem Sądu Apelacyjnego należało potraktować odwołanie M. Z. jako odwołanie nie tylko w zakresie, na który wskazuje zaskarżona w sprawie decyzja organu rentowego z 17 kwietnia 2019 r. (odmawiająca uchylenia decyzji z 26 marca 2013 r. i stwierdzająca wydanie jej z naruszeniem prawa), ale również jako odwołanie wniesione w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy co do możliwości zastosowania art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej. W tym zakresie miał zastosowanie art. 477⁹ § 4 Kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym jeżeli organ rentowy nie wydał decyzji w terminie dwóch miesięcy od dnia zgłoszenia roszczenia w sposób przepisany, odwołanie można wnieść w każdym czasie po upływie tego terminu. Sąd Apelacyjny dostrzegł, że w momencie złożenia przez odwołującą odwołań od decyzji z 17 kwietnia 2019 r. nie upłynął jeszcze dwumiesięczny termin liczony od dnia złożenia wniosku odwołującej z 29 marca 2019 r., w którym organ rentowy powinien wydać decyzję. Termin ten upłynął jednak do momentu zakończenia postępowania w pierwszej instancji. Do tego czasu organ rentowy nie wydał decyzji w trybie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej. Z tego względu Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony w sprawie wyrok Sądu Okręgowego o tyle, że zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. do wydania w terminie 30 dni decyzji w sprawie z wniosku M. Z. z 29 marca 2019 r. o przeliczenie świadczenia w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 6 marca 2019 r. (P 20/16) w trybie art. 114 ust. 1 pkt 1 Ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,

a w pozostałym zakresie oddalił apelację. O tym orzeczono na podstawie art. 386 § 1 oraz art. 385 k.p.c. (punkt I sentencji wyroku).

Ponadto Sąd Apelacyjny nie stwierdził rażącego naruszenia prawa przez organ rentowy, o którym mowa w art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. Organ rentowy ustosunkował się do wniosku odwołującej o przeliczenie emerytury w związku z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 6 marca 2019 r. i wydał decyzję przed upływem dwóch miesięcy od dnia złożenia wniosku. Nadał zatem bieg wnioskowi i w rozsądnym okresie ustosunkował się do niego na podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego. W tym zakresie nie można było zarzucić organowi rentowemu rażącego naruszenia prawa, ponieważ postąpił właściwie. Sąd Apelacyjny uznał jednak, że ze względu na specyfikę spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, ogólnie sformułowane żądanie odwołującej oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego odnoszący się do szczególnej sytuacji kobiet urodzonych (...), które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, należało rozpoznać wniosek odwołującej również w trybie art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej jako szczególnej postaci wznowienia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Nierozpoznanie żądania również w tym trybie nie mogło stanowić jednak podstawy do przypisania organowi rentowemu rażącego naruszenia prawa, o którym mowa w art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. (punkt II sentencji wyroku).

Bożena Szponar-Jarocka Barbara Orehwa-Zawadzka Sławomir Bagiński